

foredragsrækker med debatuddrag vil blive publiceret og udbudt til salg, mens enkeltforedragene ikke publiceres.

Det er selvfølgelig en umulig opgave for en menig deltager, der tilmed ikke er byhistoriker, at vurdere forløbet af så stort et møde. Givet er det dog, at arrangørerne havde lagt et kæmpearbejde i tilrettelæggelsen, og derfor fungerede hele det store og tunge apparat også næsten perfekt, selv om man naturligvis ikke undgik de sædvanlige tilfælde af strejkende mikrofoner og sammenbrud af andet skrøbeligt elektronisk udstyr. Dette var dog undtagelser, og betingelserne for et ordentligt fagligt udbytte var derfor klart til stede. – Skønt der således er al mulig grund til at påskønne det store og grundige arbejde, som vore værter i Trondheim havde lagt i mødet, skal jeg dog slutte med et lille stænk malurt, nemlig med at udtrykke en personlig betænkelighed ved den udvikling hen imod eet stort og efterhånden altopslugende kongrestema, der har været i gang i de senere år: Et samlet tema har naturligvis sine helt uomtvistelige fordele både fagligt og organisatorisk; men hvad der på denne måde måtte være vundet fagligt ved at gøre historikermøderne til specialismøder, det sættes nok igen over styr ved, at møderne i så fald vil tendere imod at miste den brede tilslutning, de traditionelt har haft blandt nordiske historikere – og den pris synes vel høj for en gevinst, der ligeså godt kunne være taget hjem på en *rigtig* specialistikongres. Jeg skal derfor ikke benægte en vis beklagelse over denne specialiseringstendens. – Dette lille hjertesuk er naturligvis ikke møntet på arrangørerne af Trondheim-mødet, der på udmærket måde udførte, hvad de fik pålagt i Uppsala – adressaterne er vel snarere medlemmerne af historikermødernes præsidium, der måske også læser disse sider.

Knud J. V. Jespersen

HJÆLPEMIDLER OG ALMINDELIG HISTORIE

A Bibliography of Danish Contributions to Classical Scholarship from the Sixteenth Century to 1970. By *Peter Allan Hansen*. Copenhagen: The Royal Library, Department of National Bibliography, distributed by Rosenkilde and Bagger, 1977. xviii, 335 s. (Danish Humanist Texts and Studies, vol. 1.). 224,20 kr.

En bibliografi kan ofte ved første blik forekomme ret så anonym, idet man, frem for at få et indtryk af forfatterens synspunkter, snarere ser eksempler på hans flid. Ingen skal være i tvivl om, at Peter Allan Hansens bibliografi bekræfter indtrykket af flid – der ligger ganske givet en stor arbejdsindsats bag denne bibliografi over danskeres bidrag til den klassiske filologi fra begyndelsen (som ifølge bibliografien kan dateres til 1572) til og med 1970. Imidlertid åbenbarer den ved nærmere eftersyn ikke helt få mere personlige synspunkter.

Bibliografien rummer 3242 numre. Dens sigte er principielt at give en *komplet* fortegnelse over klassisk-filologiske arbejder udført af danskere, dog uden gentagelser af det stof, som allerede er bibliograferet i 2. udgaven af Krarups og Elkjærs *Danmark og Antikken* (ved Elkjær og Mondrup, Kbh. 1968), der er tænkt som en »bibliografi over danske hjælpemidler til studiet af den klassiske oldtid«. I praksis kommer PAHs bibliografi derved til at fungere som supplement til dette pionerarbejde, idet den inddrager det – store – materiale, som er forfattet af danskere, men på andre sprog end dansk, samt størstedelen af det materiale, som i Danmark og Antikken er udeladt, dels ud fra et kvalitets-

eller forældethedskriterium, dels vel ud fra en betragtning om manglende relevans som »hjælpemiddel«.

PAH har med stor konsekvens samlet disse udeladelser op, også i tilfælde, hvor det drejer sig om arbejder på dansk. En stor del af det materiale, der derved indfanges, er større eller mindre anmeldelser, som i Danmark og Antikken ikke er blevet betragtet som tilstrækkeligt vigtige til at blive registreret; skønmæssigt tyve procent af samtlige numre i PAHs bibliografi er anmeldelser. Kriteriet er igen, at de skal være affattet af danskere, mens man forgæves leder efter udenlandske forskeres vurderinger af danske arbejder. Dette princip kan være logisk nok, men man fornemmer alligevel en vis skævhed i dette valg; PAH udelader (jf. introduktionen, pkt. I.4) en del danske skolebøger og -udgaver, men medtager et ikke ringe antal anmeldelser af udenlandske skolebøger (f. eks. nr. 261, 566, 584–85 *et passim*); værdien af at kunne genfinde disse må vist siges at være marginal, ikke mindst i sammenligning med den værdi, der ligger i at kunne finde udenlandske filologers vurderinger af danske bidrag.

I særlige tilfælde har PAH repeteret Danmark og Antikken, nemlig når det efter hans skøn drejer sig om værker, der er utilstrækkeligt behandlet i Danmark og Antikken; til eksempel Norwins bog om Olympiodoros (hvor PAH kan tilføje en anmeldelse af Ræder, nr. 708), og Søren Kierkegaards Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates, hvor medtagelsen motiveres i en længere note om forholdet mellem 1., 2. og 3. udgaven af de Samlede Værker (nr. 3025). Derimod forsøger PAH ikke at udvælge de hovedværker i dansk klassisk filologi, som er skrevet på dansk, og som er tilstrækkeligt behandlet i Danmark og Antikken.

Udover de begrænsninger, som ønsket om ikke at gentage Danmark og Antikken har bibragt, er der grupper af litteratur, som PAH har udeladt ud fra mere kategoriske synspunkter. F. eks. udelades alt klassisk traditionshistorisk stof, ligesom man ikke vil finde danske arbejder indenfor den latinske middelalderfilologis og byzantinistikkens områder – en afgrænsning, som ikke forekommer indlysende rigtig i Saxos, Gertz' og Carsten Høegs fædreland. Afgrænsningen synes iøvrigt i nogen udstrækning at have sat sit præg på enkelte af de grupper, som medtages i bibliografien; i afsnittet »Palaeography and textual criticism« savner man f. eks. flere arbejder af Ellen Jørgensen og Chr. Bruun, ligesom man skal vide at slå op under *Justinus* (i afsnittet »Authors and texts«) for i en note til nr. 608 at finde frem til palæografi-bindet i Nordisk Kultur (28, Oslo-Kbh. 1943) og Lauritz Niensens Danmarks Middelalderlige Haandskrifter, Kbh. 1937. – Eksemplet er ukarakteristisk, da bibliografien ellers er rigt udstyret med krydshenvisninger, men symptomatisk for holdningen til den klassiske filologi og dens discipliner.

Mere forbløffende er det imidlertid, selv betragtet i lyset af PAHs »stramme« opfattelse af den klassiske filologi, at bibliografien udelader den gruppe af arbejder, som behandler den klassiske filologis historie i Danmark. PAH udtrykker selv det ønske, at hans bibliografi må kunne fungere som et hjælperedskab i arbejdet med fagets historie – hvad den i stor udstrækning vil kunne – men nævner ikke desto mindre ikke de undertiden vigtige forarbejder til en sådan historie, som allerede findes. PAH gør (uden nærmere henvisninger) opmærksom på eksistensen af bibliografier over enkelte filologers arbejder, ligesom Povl Johs. Jensens Madvigafhandling fra 1963 retfærdigvis nævnes (i introduktionen), men derudover medtages hverken bibliografiske, biografiske eller historiske bidrag til belysning af de enkelte filologers arbejder. – Mange sådanne bidrag (f. eks. biografierne i Videnskabernes Selskabs oversigter og Københavns Universitets festskrifter), hvori en fagmand mere eller mindre syntetiserende tager stilling til en filologs produktion, må faktisk siges at bidrage nok så meget til »the elucidation of Classical Antiquity«, som mange af de vurderinger, man finder i anmeldelser.

Indenfor de afstukne rammer har PAH været overordentlig omhyggelig i sin søgning, ligesom den bibliografiske behandling af de enkelte numre er meget tilfredsstillende; sidetal, publiceringssted og -form, senere udgavers bibliografiske forhold til tidligere oplysninger er minutiøst. Ved adskillige numre tilføjer PAH noter med oplysninger af forskellig art – i nogle tilfælde drejer det sig om rent bibliografiske oplysninger, i andre om f. eks. filologihistoriske informationer af undertiden stor selvstændig værdi.

Bibliografien er let at finde rundt i; PAH følger stort set det systematiske skema, som også kendes fra *L'Année Philologique* (som dog, i modsætning til PAH, medtager bidrag til fagets historie), og hvor man er i tvivl om et arbejdes placering, hjælpes man godt på vej ved hjælp af talrige krydshenvisninger. Bogen er udstyret med hele seks indices (hvoraf især II–IV bøder på savnet af et *index nominum antiquorum*), og er desuden forbavsende fri for henvisnings- og trykfejl. Af egentlige bibliografiske forglemmelser synes nogle af de mere iøjnefaldende at kunne lokaliseres til treåret 1968 til 1970 (således Minna Skaftø Jensens Hovedlinier i de sidste årtiers Homerforskning, Kbh. 1968, og Povl Johs. Jensens Sokrates, Kbh. 1969 og Niels M. Saxtorphs Cæsar som hærfører, Kbh. 1970).

PAHs bibliografi vil ganske givet vise sig særdeles nyttig i mange sammenhænge; men man kan næppe betragte titlerne i bibliografien som et fuldgyldigt billede på udviklingen af den klassiske filologi i Danmark, dels fordi en række centrale værker stadig må søges bibliografisk ad anden vej (primært i Danmark og Antikken), dels fordi ikke så få danske klassiske filologer ikke har defineret deres fag helt så strengt som PAH. – Man kan undre sig over, at PAH i sin bibliografi, der jo netop pointerer det danske i en iøvrigt international disciplin, har taget så lidt hensyn til netop det specielt danske i vurderingen af den klassiske filologis mål og midler.

Erik Petersen

The Record Interpreter. A Collection of Abbreviations, Latin Words and Names used in English Historical Manuscripts and Records. Compiled by Charles Trice Martin. Dorking, Kohler & Coombes, 1976. £ 6.

Det er ikke overdrevet, når forlaget på omslagets inderside skriver, at dette arbejde »is back in print at last«, for C. T. Martin daterede forordet til sin 2. forøgede udgave, som har dannet grundlaget for det fotografiske optryk, til »april 1910«, og bogen har været uopdrivelig i årtier. Den er det engelske modstykke til Cappellis leksikon og til forkortelsesafsnittet i Prou's *Manuel de paléographie*. Den er samtidig det bedste hjælpemiddel til det særegne eksperiment, som englænderne kalder »the record type«. Den engelske Record Commission gennemførte i begyndelsen af 1800-tallet at trykke dokumenterne med en typografi, som med stor tilnærmelse skulle gengive teksterne, således som de fremtræder med tidens forkortelser, det måtte være det allernøjagtigste; men i sin storartede iver for nøjagtigheden lod man læserne i stikken, for uden hjælpemidler kunne kildeudgaverne ikke benyttes! Her udfylder Martins bog et særligt behov, for hans forord indeholder tillige en redegørelse for, hvorledes »dokumenttypografien« skal forstås, hvorledes man behandler den i alfabetisk henseende, og hvilke forkortelser der gengives med særtyper. Herefter følger forkortelsesleksikon'et, delt op i latinske og franske forkortelser i engelske sammenhænge, ialt 176 tospaltede sider. Resten af bogens 464 sider fordeles mellem et middelalderlatinsk glossar, en alfabetisk liste over engelske stednavnes latinske former, eks.vis *Bellum* = Battle (Abbey) el. *Lomundus* = Loch Lomond, samt over engelske familienavnes latinske former m. m. Derved bliver arbejdet på sin særegne måde et nyttigt supplement til Cappelli og Prou.

Herluf Nielsen